

Lausunto

10.03.2025

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Yleisesti tavoite kilpailun lisäämisestä julkisissa hankinnoissa on kannatettavaa. Myös julkisen sektorin tehokkuuden lisääminen on hyvä tavoite. Alueellisen elinvoiman ja yrittämisen edellytysten parantaminen sekä erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten osallistumisedellytysten lisääminen julkisiin tarjouskilpailuihin sopii ammattikorkeakoulujen strategioihin, joissa painotetaan paikallista yhteistyötä. Vähimmäisomistusmuutoksen seurauksena inhouse-yritysten käyttö korkeakouluyhteistyössä todennäköisesti vähenisi, mikä lisää tarpeetonta kilpailutusta ja monet nyt jo suoraviivaiset hankintaprosessit hidastuvat.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Hankintojen huolellinen valmistelu, kuten esimerkiksi vapaaehtoinen markkinakartoitus lisää hankinnan tehokkuutta ja vahvistaa hankintaprosessin toimivuutta.

Lain vaikutukset hankintaosaamiseen ja vuoropuhelun lisääntymiseen ovat kannatettavia asioita.

Kilpailutuksen uusiminen yhden tarjouksen tilanteessa voi kuitenkin pienissä paikallisissa hankinnoissa hidastaa tarpeettomasti hankintaprosessia vaikkakin se voi joissain tapauksissa ainakin välillisesti parantaa hankintaprosessin läpinäkyvyyttä ja hankintadokumentaation laatua.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

125 §. Yhden tarjouksen tilanteiden takia tehtävissä kilpailutuksien uusimissa on mahdollistettava se, että hankintayksikkö voi muokata tarjouspyyntöä tarpeidensa mukaisesti niin, että siinä voidaan huomioida myös markkinoiden edellytykset osallistua tarjouskilpailuun.

65 §. Hankintamallin soveltuvuuden analyysi ja arviointi yli 10 miljoonan euron hankinnoissa on hyvä velvoite.

75 §. Hankintojen jakaminen osiin voi tuottaa ICT-hankkeissa ylimääräisiä haasteita yhteentoimivuuden osalta, mutta toisaalta se on ketterä tapa tuottaa digitaalista transformaatiota. EU-kynnysarvon ylittävien hankkeiden osiin jakamisessa on mahdollisuuksia, mutta pilkkomisessa on huomioitava esimerkiksi ICT-hankkeissa tarvittava integraatio-osaaminen, joka toisaalta pitäisi nykyisissä data ekosysteemimaailmoissa olla jo sääntö.

124 § kohta 1. Hankinnan informatiivinen kuvaus hankinnan valmistelusta parantaa hankinnan huolellista valmistelua.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esitetyt keinot parantavat hankintojen valmisteluprosessin laatua.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Vaatus 10 % vähimmäisomistusosuudesta ei mahdollista jatkossa suomalaisten korkeakoulujen inhouse-yhteistyötä, koska omistavien yksiköiden lukumäärä ylittää aina 10 (24 AMKia plus yliopistot). Samalla sektorilla kahden tai useamman vastaavan inhouse-yrityksen perustaminen ei ole kustannustehokasta tai tarkoituksenmukaista.

Vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta poikkeamisesta säättäminen tiettyjen valtio-omisteisten kriittisiä toimintoja koskevien sidosyksiköiden osalta on välttämätöntä. Esimerkiksi CSC - Tieteen tietotekniikan keskus, on ammattikoreakouluille elintärkeä inhouse-toimija.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Korkeakoulusektorin yksiköt ovat taloudellisilta resursseiltaan varsin eri kokoisia. Voimavaroihin suhteutettu omistuksen suuruus ei ole millään mallilla kohtuudella toteutettavissa. Korkeakoulujen

yhteistyössä Inhouse-yritysten käyttö todennäköisesti vähenee ja se lisää myös tarpeetonta kilpailutusta ICT-hankinnoissa.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Ammattikorkeakouluille merkittävien IT-järjestelmien vaihtaminen lyhyellä aikavälillä vaikeutuu. Onnistunut kilpailutus ja sen jälkeinen IT-järjestelmien integraatioiden uudistaminen vaatii paljon henkilötyötä niin palvelutuottajalta kuin korkeakoulujen IT-henkilöstöltä. Esimerkiksi talous- tai opintohallintojärjestelmän vaihtaminen on monivuotinen projekti. Todennäköisesti markkinaehtoisella kilpailutuksella tämän kokoisiin järjestelmiin ei saada muita kuin monikansallisia suuria IT-toimittajien tarjouksia - hyöty pienille paikallisille ICT-ratkaisujen toimittajille jää toteutumatta. Opintohallinto- tai talousjärjestelmähankinnan pilkkominen ei myöskään ole välttämättä tarkoituksenmukaista, sillä niihin liittyy paljon järjestelmäintegraatioita, joten hankintojen pilkkominen nostaa integraatioiden toteutukseen liittyviä riskejä ja lisää turhaa integraatiokuormaa.

Inhouse-yhtiöiden etu on ollut siirtää korkeakoulujen ydintoiminnan ulkopuolelle kuuluvaa IT-osaamista omiin kustannustehokkaasti toimiviin yhtiöihin, sen sijaan, että jokaisessa korkeakoulussa olisi kuhunkin palveluun erikoistuneet IT-asiantuntijat.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Ei koske AAPAa - ammattikorkeakoulujen tietohallintojohtajien verkostoa.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Ammattikorkeakoulujen tietohallinnoille muutoksesta ei ole nähtävissä taloudellisia hyötyjä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutokseen tarvitaan?

Emme osaa vastata sidosyksiköiden näkökulmasta siirtymäaikoihin, mutta luvun 4.2.1.1 arvio suuremman hankinnan toteuttamisesta 12 kuukaudessa on korkeakoulusektorin kokemusten mukaan hyvin optimistinen. Kansallisten järjestelmien hankinnat ja kilpailutusprojektit ovat pääsääntöisesti olleet huomattavasti pidempiä.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Kuten KKV:kin mainitsee 1 1/2 vuoden siirtymäaikaan liittyvät kustannuksia kasvattavia riskejä.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistussuosuuksivaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

AAPA-verkostolla on yhteneväiset näkemykset KKV:n kanssa siitä, että kategorinen omistajuusrajoite ilman poikkeuksia voi kasvattaa julkisen sektorin kustannuksia sellaisissa tilanteissa, joissa sidosyksiköiden käytöstä on ollut selkeästi hyötyä. Mietinnössä ei huomioida eri toimialojen, alueiden ja erilaisten hankintayksiköiden eroja. Kustannuksia kasvattavat vaikutukset kohdistuisivat erityisesti pieniin toimijoihin. KKV:n ehdotus esimerkiksi liikevaihtoon tai muuhun tarkkarajaiseen poikkeukseen on kannatettava.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Tietoturva ja tietosuojatietoturva olisi toisin kuin kohdassa 4.2.6. sanotaan itseasiassa helpompi varmistaa, jos korkeakoulujen ICT-hankinnat olisivat keskitettyjä, ja joissa käytettäisiin aiemmin hyväksi todettuja inhouse-yhtiöitä.

Rikosrekisteriotteiden pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Hankintojen ilmoittaminen HILMA:ssa tulisi voida tehdä kolmella kielellä samanaikaisesti. Englanninkieliset ilmoitukset ovat välttämättömiä ICT-hankinnoissa.

Kannatamme velvoittavaa jälki-ilmoittamista myös kansallisen kynnysarvot ylittävissä suorahankinnoissa avoimuuden ja seurannan parantamiseksi sekä hankintojen vaikutusarviointien ja kehittämistoimien vahvistamiseksi.

Muut huomiot

-

Rouvari Ari
Ammattikorkeakoulujen tietohallintojohtajat - AAPA